

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

zo 14. októbra 2010*

Vo veci C-243/09,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Verwaltungsgericht Halle (Nemecko) z 25. marca 2009 a doručený Súdnemu dvoru 3. júla 2009, ktorý súvisí s konaním:

Günter Fuß

proti

Stadt Halle,

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda druhej komory J.N. Cunha Rodrigues, sudcovia A. Arabadjiev, A. Rosas, U. Löhms, A. Ó Caoimh (spravodajca),

* Jazyk konania: nemčina.

generálny advokát: P. Mengozzi,
tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— G. Fuß, v zastúpení: M. Geißler, Rechtsanwalt,

— mesto Halle, v zastúpení: M. Willecke, splnomocnený zástupca,

— nemecká vláda, v zastúpení: M. Lumma a C. Blaschke, splnomocnení zástupcovia,

— rakúska vláda, v zastúpení: C. Pesendorfer, splnomocnená zástupkyňa,

— Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: V. Kreuschitz a M. van Beek, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

- ¹ Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 22 ods. 1 prvého pododseku písm. b) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času (Ú. v. EÚ L 299, s. 9; Mim. vyd. 05/004, s. 381).
- ² Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi G. Fußom a jeho zamestnávateľom, Stadt Halle (mesto Halle), ktorého predmetom bolo nútené preloženie do inej služby než tej, ktorú predtým vykonával ako hasič.

Právny rámec

Právna úprava Únie

3 Na základe svojho odôvodnenia č. 1 kodifikovala smernica 2003/88 z dôvodu vyjasnenia vecí ustanovenia smernice Rady 93/104/ES z 23. novembra 1993 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času (Ú. v. ES L 307, s. 18; Mim. vyd. 05/002, s. 197), zmenenej a doplnenej smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2000/34/ES z 22. júna 2000 (Ú. v. ES L 195, s. 41; Mim. vyd. 05/004, s. 24, ďalej len „smernica 93/104“). Smernice 93/104 a 2000/34 mali členské štáty prebrať do svojho vnútroštátneho práva najneskôr 23. novembra 1996, resp. 1. augusta 2003.

4 V zmysle článku 1 smernice 2003/88 s názvom „Účel a rozsah pôsobnosti“:

„1. Táto smernica ustanovuje minimálne požiadavky na bezpečnosť a ochranu zdravia pre organizáciu pracovného času.

2. Táto smernica sa vzťahuje na:

a) minimálne doby denného odpočinku, týždenného odpočinku a ročnej dovolenky, prestávky v práci a na maximálny týždenný pracovný čas a

...

- 5 Pod nadpisom „Maximálny týždenný pracovný čas“ článok 6 tej istej smernice stanovuje, že:

„Členské štáty prijímú opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie toho, že v súlade s potrebou chrániť bezpečnosť a zdravie pracovníkov:

- a) týždenný pracovný čas bude obmedzený zákonmi, inými právnymi predpismi alebo správnymi opatreniami alebo kolektívnymi zmluvami alebo dohodami medzi sociálnymi partnermi;
- b) priemerný pracovný čas pre každé obdobie siedmich dní vrátane nadčasov neprekročí 48 hodín.“

- 6 Článok 15 tejto smernice s nadpisom „Priaznivejšie ustanovenia“ uvádza:

„Táto smernica nemá vplyv na právo členských štátov uplatňovať alebo prijímať zákony, iné právne predpisy alebo správne opatrenia, ktoré sú priaznivejšie pre ochranu bezpečnosti a zdravia pracovníkov alebo ktoré umožňujú alebo dovoľujú uplatňovanie kolektívnych zmlúv alebo dohôd uzavretých medzi sociálnymi partnermi, ktoré sú priaznivejšie pre ochranu bezpečnosti a zdravia pracovníkov.“

7 Článok 17 smernice 2003/88 s názvom „Odchýlky“ upravuje:

„1. Pri zachovaní náležitého zreteľa na všeobecné zásady ochrany bezpečnosti a zdravia pracovníkov sa členské štáty môžu odchyliť od uplatňovania článkov 3 až 6, 8 a 16, keď vzhľadom na osobitnú povahu príslušných činností sa trvanie pracovného času nemeria a/alebo nie je vopred určené alebo si ho môžu určiť sami pracovníci,...

...

3. V súlade s odsekom 2 tohto článku sa môžu vykonať odchýlky článkov 3, 4, 5, 8 a 16:

...

c) v prípade činností spojených s potrebou nepretržitej služby alebo výroby, najmä:

...

iii) ... protipožiarne služby a služby civilnej ochrany“.

8 Článok 22 ods. 1 prvý pododsek tejto smernice upravuje:

„Členský štát má možnosť neuplatňovať článok 6 pri zachovávaní všeobecných zásad ochrany bezpečnosti a zdravia pracovníkov a za predpokladu, že prijme nevyhnutné opatrenia, aby sa zabezpečilo, že:

- a) žiadny zamestnávateľ nevyžaduje, aby pracovník pracoval dlhšie ako 48 hodín počas doby siedmich dní, ktorá sa vypočíta ako priemer za referenčné obdobie uvedené v článku 16 písm. b), pokiaľ najprv nezískal súhlas pracovníka vykonávať takúto prácu;
- b) žiadnemu pracovníkovi nevznikne zo strany jeho zamestnávateľa ujma za to, že nie je ochotný súhlasiť s vykonávaním takejto práce;
- c) zamestnávateľ vedie aktuálne záznamy o všetkých pracovníkoch, ktorí vykonávajú takúto prácu;
- d) záznamy sa dajú k dispozícii príslušným orgánom, ktoré môžu, z dôvodov spojených s bezpečnosťou a/alebo ochranou zdravia pracovníkov, zakázať alebo obmedziť možnosť prekročenia maximálneho týždenného pracovného času;

e) zamestnávateľ poskytne príslušným orgánom na ich žiadosť informácie o prípadoch, kedy pracovníci dali súhlas k práci presahujúcej 48 hodín v dobe siedmich dní, čo sa vypočíta ako priemer za referenčné obdobie uvedené v článku 16 písm. b).“

9 Podľa článku 28 nadobudla smernica 2003/88 účinnosť 2. augusta 2004.

Vnútroštátna právna úprava

10 § 2 ods. 1 nariadenia Spolkovej krajiny Sasko-Anhaltsko o pracovnom čase príslušníkov hasičskej služby miest a obcí (Verordnung über die Arbeitszeit der Beamtinnen und Beamten im feuerwehrtechnischen Dienst der Städte und Gemeinden des Landes Sachsen-Anhalt) zo 7. októbra 1998 (ďalej len „ArbZVO-FW 1998“), ktorý bol účinný do 31. decembra 2007, upravuje:

„Pravidelný pracovný čas úradníkov zamestnaných na zmeny a ktorých týždenná pracovná činnosť spočíva najmä v pohotovostnej službe, je v priemere v rozsahu 54 hodín. ...“

11 S účinnosťou od 1. januára 2008 bol ArbZVO-FW 1998 nahradený ArbZVO-FW z 5. júla 2007 (ďalej len „ArbZVO-FW 2007“).

¹² § 2 ods. 1 ArbZVO-FW 2007 upravuje:

„Pravidelný týždenný pracovný čas úradníkov je vrátane nadčasov 48 hodín v priemere za rok.“

¹³ § 4 toho istého ArbZVO-FW 2007 s nadpisom „Individuálne dohody“ upravuje:

„1. Pri dodržaní všeobecných zásad bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov sa môže služba na zmeny vykonávať nad rozsah pravidelného priemerného týždenného pracovného času upraveného v § 2 ods.1, pokiaľ s tým dotknutá osoba vyjadrí svoj súhlas a zamestnávateľ to môže preukázať.

2. Súhlas uvedený v odseku 1 možno odvolať so šesťmesačnou lehotou. Dotknuté osoby musia byť o tom písomne informované.“

¹⁴ § 612 občianskeho zákonníka (Bürgerliches Gesetzbuch) upravuje, že zamestnávateľ nemôže pri uzatváraní dohody so zamestnancom alebo pri prijímaní opatrení voči nemu ho znevýhodniť z dôvodu, že tento zamestnanec prípustným spôsobom uplatňuje svoje práva.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 15 Mesto Halle zamestnáva G. Fußa od 10. mája 1982. Tento bol vymenovaný za úradníka v služobnom postavení vedúceho požiarnej ochrany („Oberbrandmeister“) v roku 1998, od 15. decembra 2005 v postavení hlavného vedúceho požiarnej ochrany („Hauptbrandmeister“).
- 16 Do 4. januára 2007 bol G. Fuß činný v zásahovej službe „protipožiarnej ochrany“ hasičského zboru mesta Halle ako veliteľ hasičského vozidla. Jeho rozpis služieb stanovoval pracovný čas v priemere 54 hodín týždenne.
- 17 Vedenie mesta Halle na zasadnutí začiatkom roku 2006 informovalo členov zásahovej služby o skutočnosti, že v rámci riadiaceho centra zásahovej služby hasičského zboru bude dochádzať k preloženiu, pokiaľ bude potrebné dodržať smernicu 2003/88.
- 18 Listom z 13. decembra 2006 požiadal G. Fuß, odkazujúc na uznesenie Súdneho dvora zo 14. júla 2005, Personalrat der Feuerwehr Hamburg (C-52/04, Zb. s. I-7111), aby v budúcnosti jeho týždenný pracovný čas nepresiahol maximálnu priemernú 48-hodinovú hranicu upravenú v článku 6 písm. b) smernice 2003/88. Týmto istým listom si G. Fuß uplatnil nárok na vyrovnanie za nadčasy, ktoré v rozpore s právnou úpravou odpracoval za obdobie od 1. januára 2004 do 31. decembra 2006.
- 19 Rozhodnutím z 18. decembra 2006 vypracovalo mesto Halle rozpis zaradenia pracovníkov, v zmysle ktorého sa má nanovo obsadiť uvoľnené rotačné pracovné miesto v riadiacom centre zásahovej služby hasičského zboru, a to od 1. apríla 2007, aby sa zabránilo akýmkoľvek kvalitatívnym nedostatkom v organizačnej schéme.

- 20 Dňa 21. decembra 2006 informoval zamestnávateľ G. Fuša o pláne preložiť ho na uvedené miesto. V priebehu tohto osobného rozhovoru vyjadril G. Fuš svoje želanie ostať pracovať na pôvodnom mieste zásahovej služby.
- 21 Rozhodnutím z 2. januára 2007 mesto Halle preložilo G. Fuša na dobu určitú, od 5. januára 2007 do 31. marca 2009, do riadiaceho centra s odôvodnením, že toto preloženie bolo potrebné z dôvodu organizácie služby (ďalej len „rozhodnutie o preložení“). Podľa mesta Halle predpokladom pre výkon tejto práce je popri absolvovaní kurzu vedúceho požiarnej ochrany a niekoľkoročnej skúsenosti ako veliteľa hasičského vozidla aj absolvovanie kurzu záchranára. Okrem toho toto preloženie predovšetkým umožnilo G. Fušovi, aby pracoval pri dodržaní maximálneho týždenného pracovného času 48 hodín.
- 22 Od svojho preloženia pracuje G. Fuš 40 hodín týždenne a už nemusí vykonávať 24 hodinovú pohotovostnú službu. Okrem toho so zreteľom na rozsah služby pripadajúci na nevýhodnú dobu (noci, nedele a sviatky) dostáva znížený osobitný príplatok za službu pripadajúcu na takú dobu.
- 23 Dňa 4. januára 2007 podal G. Fuš proti nariadenému preloženiu na inú prácu námietku adresovanú mestu Halle a odôvodnil ju v podstate tým, že jeho želaním nebolo pracovať v inom modeli organizácie služieb.
- 24 Rozhodnutím z 23. januára 2007 mesto Halle túto námietku zamietlo v podstate s odôvodnením, že rozhodnutie o preložení žalobcu na inú prácu bolo personálnym opatrením, ktoré sa zakladá na oprávnení nadriadeného dávať pokyny v rámci výkonu diskrečnej právomoci.

25 Dňa 28. februára 2007 podal G. Fuß na Verwaltungsgericht Halle žalobu, ktorou sa domáha zrušenia rozhodnutia o preložení a jeho zaradenie späť na miesto, ktoré mal pred opatrením, ktorého je predmetom. V podstate zdôrazňuje, že o jeho preložení sa rozhodlo iba z jedného jediného dôvodu a to, že požadoval zníženie jeho pracovného času v súlade s ustanoveniami smernice 2003/88. Mesto Halle sa naopak domnieva, že cieľom tohto rozhodnutia nebolo potrestať G. Fußa, ale umožniť uspokojenie jeho žiadosti o dodržiavanie týždennej pracovnej doby 48 hodín bez nutnosti prispôbiť predčasne a iba pre neho samotného rozpis služieb, čo by spôsobilo organizačné problémy. Uvedenie rozpisu služieb do súladu so smernicou 2003/88 sa musí uskutočniť jednotným spôsobom pre všetkých pracovníkov služby.

26 Vo svojom rozhodnutí vnútroštátny súd konštatoval, že rozhodnutie o preložení je v súlade s vnútroštátnym právom. Jednak bol G. Fuß preložený na pracovné miesto rovnakého stupňa a v tej istej kategórii odmeňovania. Jednak preloženie G. Fußa, predpokladajúc, že aj keď nebolo odôvodnené organizáciou služby, spočíva na hmotno-právnom dôvode, teda vôle ukončiť porušenie článku 6 písm. b) smernice 2003/88 voči dotknutej osobe bez zmeny alebo zosúladenia rozpisu služieb alebo pracovného času ostatných hasičov s touto smernicou.

27 Tento súd chce vedieť, či rozhodnutie o preložení nie je v rozpore s článkom 22 ods. 1 prvým pododsekom písm. b) smernice 2003/88.

28 Tento súd zdôrazňuje, že v čase skutkových okolností veci samej sa § 2 ods. 1 ArbZVO-FW 1998 nechápal ako odchylné ustanovenie k článku 6 písm. b) smernice 2003/88 v zmysle článku 22 ods. 1 prvého pododseku tejto smernice a že žiadne iné ustanovenie vnútroštátneho práva neupravovalo možnosť takejto odchýlky pri dodržaní všetkých podmienok uvedených v tomto poslednom uvedenom ustanovení, najmä ktorú upravuje tento pododsek písm. b), že žiadnemu pracovníkovi nesmie vzniknúť ujma za to, že nie je ochotný súhlasiť s vykonávaním práce presahujúcej priemerný 48-hodinový maximálny týždenný pracovný čas. Pokiaľ sa nepripustí, že práva vyplývajúce zo smernice 2003/88 budú obchádzané a že smernica nedosiahne svoj cieľ, musí sa zákaz spôsobenia ujmy pracovníkom uplatniť *a fortiori*, pokiaľ zamestnávateľ napriek neexistencii výslovného ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré by ho na to oprávňovalo, vyžaduje od pracovníka, aby vykonával prácu presahujúcu maximálnu hranicu upravenú v článku 6 písm. b) a tento pracovník požaduje dodržiavanie tohto ustanovenia.

29 Podľa vnútroštátneho súdu sa prejudiciálna otázka týka objasnenia, či sa má pojem „ujma“ uvedený v článku 22 ods. 1 prvom pododseku písm. b) smernice 2003/88 chápať v objektívnom či subjektívnom zmysle. V subjektívnom zmysle by išlo o ujmu vtedy, pokiaľ by G. Fuß svoje preloženie považoval za trest. Naopak, v objektívnom zmysle G. Fuß neutrpel ujmu, pretože nová pracovná náplň G. Fuša je menej nebezpečná než tá, ktorú vykonával predtým, a že mu bola poskytnutá možnosť získať ďalšiu odbornú kvalifikáciu. Je pravda, že G. Fuß má znížený príjem z dôvodu zníženého príplatku za výkon služby pripadajúcej na nevýhodnú dobu. Toto zníženie je však odôvodnené skutočnosťou, že pracuje menej počas nevýhodnej doby a získal kompenzáciu vo forme voľného času. Okrem toho časové obmedzenie preloženia je nepodstatné vzhľadom na to, že podľa ArbZVO-FW 2007, ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 2008, by G. Fuß mohol ostať na pracovnom mieste mimo zásahovú službu, ak by nesúhlasil s prekročením 48-hodinovej hranice týždenného pracovného času.

Za týchto podmienok sa Verwaltungsgericht Halle rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

- „1. Má sa ujma uvedená v článku 22 ods. 1 [prvom pododseku] písm. b) smernice [2003/88] chápať v objektívnom či subjektívnom zmysle?

2. Ide o ujmu v zmysle článku 22 ods. 1 [prvom pododseku] písm. b) smernice [2003/88] v prípade, keď je úradník zásahovej služby na základe jeho žiadosti, aby sa v budúcnosti dodržiaval maximálny pracovný čas, proti jeho vôli preložený na iné pracovné miesto, pri ktorom sa vyžaduje prevažne služba na pracovisku?

3. Má sa nižšia odmena chápať ako ujma v zmysle článku 22 ods. 1 [prvom pododseku] písm. b) smernice [2003/88], pokiaľ v dôsledku preloženia na inú prácu dôjde k zníženiu rozsahu služby konanej v nevýhodnej dobe (v noci, v nedeľu a počas sviatkov), a tým dôjde k zníženiu výšky osobitného príplatku, ktorý je za túto službu poskytovaný?

4. V prípade, že odpovede na druhú... alebo tretiu otázku budú kladné, je možné ujmu, ktorá vznikla v dôsledku preloženia, kompenzovať prostredníctvom iných výhod spojených s novým pracovným miestom ako napríklad kratšieho pracovného času alebo ďalšieho vzdelávania?“

O prejudiciálnych otázkach

- 31 Vnútroštátny súd chce týmito otázkami, ktoré treba preskúmať spoločne, v podstate vedieť, či sa pojem „ujma“ nachádzajúci sa v článku 22 ods. 1 prvej vete písm. b) smernice 2003/88 má vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ako je vo veci samej, ktorá umožňuje zamestnávateľovi vo verejnom sektore nútené preloženie pracovníka zamestnaného ako hasič v zásahovej službe z dôvodu, že tento požadoval dodržiavanie maximálnej hranice priemerného týždenného pracovného času v zásahovej službe upravenej v článku 6 písm. b) tejto smernice.
- 32 V tomto smere je potrebné pripomenúť, že z ustálenej judikatúry vyplýva, že cieľom smernice 2003/88 je upraviť minimálne požiadavky určené na zlepšenie životných a pracovných podmienok pracovníkov prostredníctvom zblížovania vnútroštátnych právnych predpisov, najmä trvania pracovného času. Táto harmonizácia na úrovni Európskej únie v oblasti organizácie pracovného času má za cieľ zabezpečiť lepšiu bezpečnosť a ochranu zdravia pracovníkov priznaním minimálnych dôb odpočinku, najmä denného a týždenného, ako aj primeraných prestávok v práci, a stanovením maximálnej hranice týždenného pracovného času (pozri najmä rozsudky z 5. októbra 2004, Pfeiffer a i., C-397/01 až C-403/01, Zb. s. I-8835, bod 76; z 1. decembra. 2005, Dellas a i., C-14/04, Zb. s. I-10253, body 40 a 41, ako aj zo 7. septembra 2006, Komisia/Spojené kráľovstvo, C-484/04, Zb. s. I-7471, body 35 a 36).
- 33 Taktiež článok 6 písm. b) smernice 2003/88 zaväzuje členské štáty prijať nevyhnutné opatrenia v súlade s potrebou chrániť bezpečnosť a zdravie pracovníkov na zabezpečenie toho, že priemerný pracovný čas pre každé obdobie siedmich dní vrátane nadčasov nesmie prekročiť 48 hodín. Táto maximálna hranica týždenného priemerného pracovného času predstavuje pravidlo sociálneho práva Únie, z ktorých má mať

prospech každý pracovník, čo je minimálnou požiadavkou nutnou na zabezpečenie ochrany jeho bezpečnosti a zdravia (pozri rozsudky, Pfeiffer a i., už citovaný, bod 100; Dellas a i., už citovaný, bod 49, ako aj Komisia/Spojené kráľovstvo, už citovaný, bod 38).

³⁴ V systéme, ktorý zavádza smernica 2003/88, síce článok 15 povoľuje všeobecným spôsobom uplatniť alebo zaviesť vnútroštátne ustanovenia, ktoré sú výhodnejšie pre ochranu bezpečnosti a zdravia pracovníkov, ale umožňuje členským štátom alebo sociálnym partnerom upraviť odchýlenie sa len od tých ustanovení, ktoré sú taxatívne vymenované. Uplatnenie takýchto odchýliek musí spĺňať prísne kritériá s cieľom zabezpečiť účinnú ochranu bezpečnosti a zdravia pracovníkov (pozri rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, body 77 a 96).

³⁵ Aj článok 22 ods. 1 prvý pododsek smernice 2003/88, ktorá tvorí predmet prejudiciálnej otázky, ponúka členským štátom možnosť neuplatňovať článok 6 za predpokladu, že dodržia všeobecnú zásadu ochrany bezpečnosti a zdravia pracovníkov a spĺňajú určité kumulatívne podmienky uvedené v tomto ustanovení najmä v uvedenom pododseku písm. b), podľa ktorého sa musia prijať opatrenia na účely zabezpečenia, že žiadnemu pracovníkovi nevznikne zo strany jeho zamestnávateľa ujma za to, že nie je ochotný súhlasiť s vykonávaním práce, ktorej priemerný týždenný pracovný čas prekračuje maximálnu hranicu uvedenú v článku 6 písm. b) tej istej smernice.

³⁶ Pri tejto príležitosti treba povedať, že ani Spolková republika Nemecko, ako už určil Súdny dvor v bode 85 rozsudku z 9. septembra 2003, Jaeger (C-151/02, Zb. s. I-8389), a v bode 98 už citovaného rozsudku Pfeiffer a i., ani Spolková krajina Sasko-Anhaltsko,

ako určil vnútroštátny súd v konaní vo veci samej vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania a ako potvrdili v rámci tohto konania tak nemecká vláda, ako aj mesto Halle vo svojich písomných pripomienkach, nevyužívali v čase skutkových okolností sporu vo veci samej túto možnosť odchylnej úpravy, pretože ustanovenia vnútroštátneho práva platného v rozhodujúcom čase neobsahovali žiadne opatrenia, ktoré by boli v súlade s článkom 22 ods. 1 prvým pododsekom smernice 2003/88 alebo by ju preberali do vnútroštátneho poriadku. Na písomnú otázku, ktorú položil Súdny dvor k tomuto bodu, mesto Halle zopakovalo toto tvrdenie, pričom G. Fuß a rakúska vláda takisto zaujali stanovisko v tomto zmysle.

³⁷ Okrem toho vnútroštátny súd v tejto súvislosti zdôraznil, že možnosť odchýlenia sa upravenú v článku 22 ods. 1 prvom pododseku písm. b) smernice 2003/88 používala následne Spolková krajina Sasko-Anhaltsko v rámci právnej úpravy prijatej neskôr na účely osobitného prebratia tejto smernice pre hasičov zamestnaných mestami a obcami spolkovej krajiny. Táto úprava nadobudla účinnosť až 1. januára 2008, teda až po dátume rozhodnutia o preložení.

³⁸ Z toho vyplýva, že v prípade neprijatia opatrení vo vnútroštátnom práve využívajúcich možnosť odchýliek pre členské štáty stanovenú článkom 22 ods. 1 prvým pododsekom smernice 2003/88 je toto ustanovenie pozbavené akejkoľvek relevantnosti pre rozhodovanie v konaní vo veci samej, a že sa teda musí zohľadniť iba článok 6 písm. b) tejto smernice, ktorý pre členské štáty upravuje zásadu dodržiavania priemerného 48-hodinového pracovného času pre každé obdobie siedmich dní.

³⁹ V tejto súvislosti treba uviesť, že v rámci postupu spolupráce medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdnym dvorom zakotvenom v článku 267 ZFEÚ prislúcha Súdnemu dvoru

poskytnúť vnútroštátnemu súdu odpoveď potrebnú na rozhodnutie vo veci, ktorú začal súd prejednávať. Z tohto pohľadu Súdnemu dvoru prislúcha prípadne preformulovať otázky, ktoré sú mu predložené. Povinnosťou Súdného dvora je totiž vykladať všetky ustanovenia práva Únie, ktoré vnútroštátne súdy potrebujú na rozhodovanie v sporoch, ktoré im boli predložené, aj keď tieto ustanovenia nie sú výslovne spomenuté v otázkach položených Súdnemu dvoru týmito súdmi (pozri v tomto zmysle najmä rozsudky z 8. marca 2007, Campina, C-45/06, Zb. s. I-2089, body 30 a 31; z 26. júna 2008, Wiedemann a Funk, C-329/06 a C-343/06, Zb. s. I-4635, bod 45, ako aj z 2. septembra 2010, Kirin Amgen, C-66/09, Zb. s. I-7943, bod 27).

⁴⁰ V dôsledku toho, hoci z formálneho hľadiska vnútroštátny súd svoje otázky obmedzil iba na výklad článku 22 ods. 1 prvého pododseku písm. b) smernice 2003/88, táto okolnosť nebráni Súdnemu dvoru podať vnútroštátnemu súdu všetky aspekty výkladu práva Únie, ktoré môžu byť užitočné na rozhodnutie v prejednávanej veci, bez ohľadu na to, či ich vnútroštátny súd uviedol alebo neuviedol v znení svojich otázok. V tejto súvislosti prináleží Súdnemu dvoru zo všetkých skutočností, ktoré poskytol vnútroštátny súd, a najmä z odôvodnenia rozhodnutia vnútroštátneho súdu zistiť ustanovenia tohto práva, ktoré si so zreteľom na predmet sporu vyžadujú výklad (pozri rozsudok z 12. januára 2010, Wolf, C-229/08, Zb. s. I-1, bod 32 a citovanú judikatúru).

⁴¹ Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že súd rozhodujúci v konaní vo veci samej sa domnieva, že podmienka stanovená v článku 22 ods. 1 prvého pododseku písm. b) smernice 2003/88, že žiadnemu pracovníkovi nesmie vzniknúť ujma, sa uplatní, ak zamestnávateľ pri existencii opatrení vnútroštátneho práva, ktoré vykonávajú toto ustanovenie, nezíska súhlas pracovníka na odchýlenie sa od ustanovení článku 6 písm. b) tej istej smernice, táto podmienka sa musí uplatniť *a fortiori*, ako je to v tomto prípade, keď napriek neexistencii ustanovení vnútroštátneho práva, ktoré

by ho k tomu oprávňovali, si zamestnávateľ vynucuje takú odchýlku a dotknutý pracovník sa bráni tým, že vyžaduje dodržiavanie ustanovení článku 6 písm. b).

⁴² Vnútroštátny súd navrhuje, že ak dotknutý pracovník neutrpí žiadnu ujmu z dôvodu, že nedal svoj súhlas s prekročením hranice 48-hodín priemerného maximálneho týždenného pracovného času upravenej v článku 6 písm. b) smernice 2003/88, nie je v rozpore so smernicou, že jeho zamestnávateľ môže v zmysle vnútroštátneho práva rozhodnúť proti jeho vôli o preložení na inú službu, ktoré v jeho prípade nevedie k porušeniu hranice uvedenej v tomto ustanovení, v rozsahu, v akom toto preloženie ukončilo porušenie ustanovení voči tomuto pracovníkovi.

⁴³ Za týchto okolností, aby bolo možné dať vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď, je potrebné položené otázky preformulovať v tom zmysle, že tento súd sa v podstate pýta, či sa článok 6 písm. b) smernice 2003/88 má vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, aká je vo veci samej, ktorá povoľuje zamestnávateľovi vo verejnom sektore vykonať nútené preloženie pracovníka zamestnaného ako hasič v zásahovej službe na inú službu z toho dôvodu, že požadoval v zásahovej službe dodržiavanie priemerného maximálneho týždenného pracovného času upraveného v tomto ustanovení, v prípade, keď tento pracovník neutrpí žiadnu ujmu z dôvodu takéhoto preloženia.

⁴⁴ Na tento účel je potrebné pripomenúť, že ako vyplýva z bodu 61 už citovaného uznesenia *Personalarat der Feuerwehr Hamburg*, činnosti vykonávané zásahovými službami verejnej hasičskej služby – okrem prípadu takých závažných a svojím rozsahom mimoriadnych okolností, že cieľ zabezpečiť riadne fungovanie služieb nevyhnutných na ochranu verejných záujmov dočasne preváži nad cieľom zabezpečiť bezpečnosť a zdravie pracovníkov v zásahových a bezpečnostných jednotkách, teda okolností, ku ktorým vo veci samej nedošlo – patria do rozsahu pôsobnosti smernice 2003/88 v tom zmysle, že v zásade článku 6 písm. b) tejto smernice odporuje prekročenie

48-hodinovej hranice upravenej pre maximálny týždenný pracovný čas vrátane zá-
sahových služieb.

45 Okrem toho je nesporné, že právna úprava Spolkovej krajiny Sasko-Anhaltsko uplat-
niteľná v čase skutkových okolností vo veci samej nanucuje hasičom, ktorí ako G. Fuß
boli zamestnaní v zásohavej službe miest a obcí spolkovej krajiny, pracovný čas pre-
kračujúci hranicu maximálneho týždenného pracovného času upravenej v článku 6
písm. b) smernice 2003/88.

46 Za týchto okolností je na zodpovedanie prejudiciálnych otázok potrebné jednak pre-
skúmať, ako to navrhuje vnútroštátny súd, či konštatovanie existencie porušenia člán-
ku 6 písm. b) smernice 2003/88 je podriadené podmienke, že došlo k ujme, ktorú utrpel
dotknutý pracovník, a jednak určiť, aké sú dôsledky vyplývajúce pre vnútroštátne
súdy z prípadného porušenia tohto ustanovenia.

47 Pokiaľ ide po prvé o otázku významu vzniku ujmy, ktorú utrpel dotknutý pracovník,
aby bolo možné určiť porušenie článku 6 písm. b) smernice 2003/88, je potrebné pri-
pomenúť, že ako vyplýva už z bodu 33 tohto rozsudku, toto ustanovenie predstavuje
pravidlo sociálneho práva Únie s osobitným významom, ktoré ukladá členským štá-
tom povinnosť stanoviť 48-hodinovú hranicu pre priemerný týždenný pracovný čas,
teda maximálny rozsah zahŕňajúci nadčasy, ako je vyslovene uvedené v tomto ustano-
vení, a od ktorého sa v prípade nevykonania článku 22 ods. 1 prvého pododseku tejto
smernice vo vnútroštátnom poriadku nie je možné odchyliť, pokiaľ ide o činnosti, ako
sú činnosti hasiča v konaní vo veci samej.

48 Ako už bolo uvedené v bode 34 tohto rozsudku, členské štáty alebo sociálni partneri sa môžu odchýliť len od tých ustanovení, ktoré sú taxatívne vymenované v smernici 2003/88.

49 Pritom na jednej strane sa ale článok 6 smernice 2003/88 uvádza len v článku 17 ods. 1 tejto smernice, ktorý sa nesporne vzťahuje na činnosti, ktoré nemajú nič spoločné s činnosťou hasičov. Naproti tomu odsek 3 písm. c) bod iii) tohto článku 17 odkazuje na „činnosti spojené s potrebou nepretržitej služby“, ku ktorým okrem iného patria „protipožiarne služby“, ale toto ustanovenie neposkytuje možnosť odchylnej úpravy v prípade článku 6 tejto smernice, ale poskytuje ju pre iné ustanovenia tejto smernice (pozri analogicky rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 97).

50 Na druhej strane, ako vyplýva z bodov 35 a 36 tohto rozsudku, je nesporné, že ani Spolková republika Nemecko, ani Spolková krajina Sasko-Anhaltsko nevyužili možnosť odchylnej úpravy stanovenej v článku 22 ods. 1 prvom pododseku smernice 2003/88, ktorá dáva členským štátom možnosť neuplatniť článok 6 tejto smernice, pokiaľ sú splnené určité kumulatívne podmienky (pozri analogicky rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 98).

51 Za daných podmienok musia členské štáty na zabezpečenie plnej účinnosti smernice 2003/88 zabrániť prekročeniu dĺžky maximálneho týždenného pracovného času, ako je upravená v článku 6 písm. b) smernice 2003/88 (rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 118).

- 52 Ako už Súdny dvor rozhodol, členské štáty nemôžu jednostranne určiť význam tohto ustanovenia tým, že nárok pracovníka na priemerný týždenný pracovný čas v maximálnej dĺžke 48 hodín budú viazať na nejakú podmienku alebo ho určitým spôsobom obmedzia (rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 99).
- 53 Prekročenie priemerného maximálneho týždenného pracovného času upraveného v článku 6 písm. b) smernice 2003/88 predstavuje samo osebe porušenie tohto ustanovenia a nie je potrebné preukázať ešte aj inú osobitnú ujmu. Z dôvodu nevyužitia možnosti odchylnej úpravy stanovenej v článku 22 ods. 1 prvom pododseku tej istej smernice vo vnútroštátnom práve, pojem „ujma“ nachádzajúci sa v tomto ustanovení nemá vôbec žiadny význam pre výklad a uplatnenie tohto článku 6 písm. b).
- 54 Ako to vyplýva z bodu 32 tohto rozsudku, vzhľadom na to, že cieľom smernice 2003/88 je zabezpečiť bezpečnosť a zdravie pracovníkov uplatnením dostatočného odpočinku, zákonodarca Únie sa domnieval, že prekročenie maximálneho týždenného pracovného času upraveného v tomto článku 6 písm. b), ktorým sa pracovníkovi odníma takýto odpočinok, mu z tohto dôvodu samo osebe spôsobuje ujmu, keďže znamená zasahovanie aj do jeho bezpečnosti a zdravia.
- 55 Z toho vyplýva, že vnútroštátna právna úprava, aká je v konaní vo veci samej, ktorá upravuje v prípade pracovníkov zamestnaných ako hasiči v zásahovej službe pracovný čas prekračujúci maximálnu hranicu pracovného času uvedenú v článku 6 písm. b) smernice 2003/88, predstavuje porušenie tohto ustanovenia, a to bez toho, aby bolo potrebné dokazovať ďalej existenciu osobitnej ujmy, ktorú utrpel pracovník.

56 Pokiaľ ide na druhom mieste o dôsledky, ktoré vyplývajú pre vnútroštátne súdy z takéhoto porušenia článku 6 písm. b) smernice 2003/88, v tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že z ustálenej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že vo všetkých prípadoch, kde sa ustanovenia smernice z hľadiska ich obsahu zdajú byť bezpodmienečné a dostatočne presné, sa jednotlivci môžu na ne odvolávať voči štátu, predovšetkým ak je v postavení zamestnávateľa, najmä, ak členský štát neprebral v stanovenej lehote túto smernicu do vnútroštátneho práva alebo ak ju prebral nesprávne (pozri v tomto zmysle rozsudky z 26. februára 1986, Marshall, 152/84, Zb. s.723, body 46 a 49, ako aj z 23. apríla 2009, Angelidaki a i., C-378/07 až C-380/07, Zb. s. I-3071, body 193 a 194).

57 Článok 6 písm. b) smernice 2003/88 spĺňa tieto kritériá vzhľadom na to, že členským štátom jednoznačne ukladá povinnosť dosiahnuť presne vymedzený výsledok, ktorá s ohľadom na uplatnenie stanoveného pravidla nie je obmedzená žiadnou podmienkou a je zameraná na stanovenie maximálnej hranice priemerného týždenného pracovného času 48 hodín vrátane práce nadčas (pozri v tomto zmysle rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 104).

58 Aj keď smernica 2003/88 povoľuje členským štátom v článku 22 ods. 1 prvého pododseku odchyliť sa od ustanovení článku 6 tejto smernice, neovplyvňuje to presnosť a bezpodmienečnosť písmena b) tohto naposledy uvedeného článku. Možnosť členských štátov neuplatňovať tento článok 6 je totiž spätá s dodržovaním všetkých podmienok uvedených v tomto článku 22 ods. 1 písm. b) prvého pododseku, takže je možné stanoviť minimálnu ochranu, ktorá sa uplatní v každom prípade (pozri v tomto zmysle rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 105).

59 Článok 6 písm. b) smernice 2003/88 spĺňa teda všetky predpoklady na to, aby vyvolal priame účinky (pozri v tomto zmysle rozsudok Pfeiffer a i., už citovaný, bod 106).

- ⁶⁰ Vzhľadom na to, že v čase skutkových okolností sporu vo veci samej lehota na prebratie smernice už 93/104 uplynula a Spolková krajina Sasko-Anhaltsko neprebrala k tomuto dňu do svojho krajinského práva ustanovenia týkajúce sa hasičov zamestnaných v zásahovej službe, pracovník ako G. Fuß, zamestnanec mesta Halle v takejto službe, má právo sa priamo dovolávať ustanovení článku 6 písm. b) smernice 2003/88 voči tomuto verejnému zamestnávateľovi na účely dodržania práva na priemerný týždenný pracovný čas nepresahujúci 48 hodín garantovaný týmto ustanovením.
- ⁶¹ Je potrebné upresniť, že toto ustanovenie má priame účinky, vzťahuje sa na všetky orgány členských štátov, nielen na vnútroštátne súdy, ale rovnako na všetky správne orgány, vrátane decentralizovaných orgánov, akými sú krajiny, mestá alebo obce, a tieto orgány sú povinné ho uplatňovať (pozri v tomto zmysle rozsudok z 22. júna 1989, Costanzo, 103/88, Zb. s. 1839, body 30 až 33).
- ⁶² V konaní vo veci samej sa mesto Halle domnievalo, že nútené preloženie G. Fuša, po tom, čo svojho zamestnávateľa požiadal o dodržiavanie maximálneho týždenného pracovného času upraveného v článku 6 písm. b) smernice 2003/88 do inej služby, v ktorej je táto maximálna hranica dodržaná, je spôsobilé zabezpečiť plné uplatnenie tejto smernice, pokiaľ ide o G. Fuša, pretože toto preloženie ukončí porušovanie práva Únie, ktoré sa ho osobne dotklo.
- ⁶³ V tejto súvislosti treba pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora vnútroštátne súdy a správne orgány majú povinnosť uplatňovať právo Únie v celom rozsahu a chrániť práva, ktoré toto právo Únie priznáva jednotlivcom, pričom v prípade potreby neuplatnia žiadne vnútroštátne ustanovenie, ktoré je s ním v rozpore (pozri v tomto zmysle rozsudky Costanzo, už citovaný, bod 33, a z 11. januára 2007, ITC, C-208/05, Zb. s. I-181, body 68 a 69, ako aj citovanú judikatúru).

- ⁶⁴ Za týchto okolností je teda dôležité, aby bol zabezpečený potrebný účinok práv priamo priznaných pracovníkom článkom 6 písm. b) smernice 2003/88 v plnom rozsahu vo vnútroštátnom právnom poriadku (pozri rozsudok Dellas a i., už citovaný, bod 53).
- ⁶⁵ Je potrebné konštatovať, že nútené preloženie, o aké ide v konaní vo veci samej, ruší podstatu práva priznaného článkom 6 písm. b) smernice 2003/88 a uznaného Súdnym dvorom v už citovanom uznesení Personalrat der Feuerwehr Hamburg hasičovi zamestnanému v zásahovej službe ako G. Fuß podliehať maximálnej hranici týždenného pracovného času 48 hodín v tomto zamestnaní, a teda takéto opatrenie ruší potrebný účinok tohto ustanovenia, pokiaľ ide o tohto pracovníka. Je zjavné, že takéto opatrenie nezabezpečuje jednak ani uplatnenie tohto článku 6 písm. b) smernice 2003/88 v celom rozsahu, ani ochranu práv, ktoré toto ustanovenie priznáva pracovníkom v dotknutom členskom štáte.
- ⁶⁶ Navyše, rovnako ako Komisia správne uviedla, základné právo na účinnú súdnu ochranu zaručené článkom 47 Charty základných práv Európskej únie, ktorá má podľa článku 6 ods. 1 prvého pododseku ZEÚ „rovnakú právnu silu ako Zmluvy“, by bolo podstatne porušené, pokiaľ by zamestnávateľ v reakcii na sťažnosť alebo súdnu žalobu podanú pracovníkom s úmyslom zabezpečiť dodržiavanie ustanovení smernice na ochranu bezpečnosti a zdravia mal právo prijať také opatrenie, aké prijal vo veci samej. Obava pred podobným protiopatrením, proti ktorému by nebolo možné podať žiadnu súdnu žalobu, by predstavovala riziko odradenia pracovníkov, ktorí by sa cítili poškodení opatrením prijatým ich zamestnávateľom, uplatňovať svoje práva súdnou cestou, a teda by malo za následok vážne znemožnenie realizovať ciele sledované smernicou (pozri analogicky rozsudok z 22. septembra 1998, Coote, C-185/97, Zb. s. I-5199, body 24 a 27).
- ⁶⁷ Vzhľadom na to je potrebné na položené otázky odpovedať tak, že článok 6 písm. b) smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že mu odporuje taká vnútroštátna

právna úprava, aká je v konaní vo veci samej, ktorá umožňuje zamestnávateľovi vo verejnom sektore, aby nútene preložil pracovníka zamestnaného ako hasič v zásahovej službe do inej služby z dôvodu, že tento vyžadoval v zásahovej službe dodržiavanie maximálneho priemerného týždenného pracovného času upraveného v uvedenom ustanovení. Skutočnosť, že takému pracovníkovi nevznikne z dôvodu tohto preloženia nijaká osobitná ujma, okrem ujmy vyplývajúcej z porušenia tohto článku 6 písm. b), nie je z tohto hľadiska relevantná.

O trovách

- ⁶⁸ Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

Článok 6 písm. b) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času sa má vykladať v tom zmysle, že mu odporuje taká vnútroštátna právna úprava, aká je v konaní vo veci samej, ktorá umožňuje zamestnávateľovi vo verejnom sektore, aby nútene preložil pracovníka zamestnaného ako hasič v zásahovej službe do inej služby z dôvodu, že tento vyžadoval v zásahovej službe dodržiavanie maximálneho priemerného týždenného pracovného času upraveného v uvedenom ustanovení. Skutočnosť, že takému pracovníkovi nevznikne z dôvodu tohto preloženia

nijaká osobitná ujma, okrem ujmy vyplývajúcej z porušenia tohto článku 6 písm. b), nie je z tohto hľadiska relevantná.

Podpisy